

LEDEN 1973

"... údělem všech vášní je, že se jednou
znají. Je osudem každého fanatismu,
že potře sám sebe."

Stefan Zweig

FAKTA

PŘIPOMÍNKY

UDÁLOSTI

POLITICKÝ MĚSÍČNÍK

Vydavatelská samocbsluha vycházející v nákladu, který určují sami
čtenáři podle toho, kolikrát tento měsíčník sami rozmnoží. Rozšiřu-
je se pouze mezi známými a důvěryhodnými lidmi.

V těchto dnech uplynulo 5 let od lednového zasedání ÚV KSČ v roce 1963, které rozdělilo funkce prvního tajemníka strany a prezidenta republiky a vytvořilo předpoklady pro politické a kádrové změny, v nichž se začala vytvářet tzv. "polednová politika", formálně formulovaná v dubnovém akčním programu strany. Sovětskému vedení se leden - původně "eto vaše dělo" - začal zajídat velice brzy. Už původní text Dubčekova projevu k 20. výročí února vyvolal Brežněvovu nevoli, spojenou s výhrůžkou, že nepřijde na zasedání do Prahy, nebudou-li některé formulace změněny. A sovětská nevole, která se pak projevila na jednání v Druždanech i jinde, vedla také k tomu, že mnozí mužové le na /Indra, Bilak, Kolder a další/ se postupně stávali muži srpna. Přispělo k tomu nepochybně několik věcí: někteří byli přímými sovětskými agenty a museli vyplnit rozkaz; jiní byli zklamáni ve svých ambicích - tlak veřejnosti nedovolil, aby se dostali do funkcí, po nichž toužili; a byli i jiní, kterým se objektivně ublížilo a zatrpkli.

Politický diagram uplynulých pěti let by ukázal pozoruhodné proměny tváří u celé dnešní vládnoucí špičky: Indra se ještě před pěti lety na zasedání ÚV KSČ rozčiloval, cože tady má co dělat Brežněv, že Sověti nám nesmějí do našich věcí mluvit; napadl celý systém, jímž KSČ řídila /a znovu řídí práci všech orgánů včetně vlády; byl /spolu s Koldrem, Auerspergem a dalšími/ hlavním autorem Akčního programu, který později odsoudil; v létě pozval do Československa sovětská vojska a byl hlavním bojovníkem za tvrdou prověřkou "očistu" strany; dnes má k prověrkám výhrady. Neboť vývoj se ani po srpnu, ba ani ne po dubnu 1969 /všimněte si, jak v našem kalendáři vznikají vždy nová a nová historická data, převzatá zřejmě z Orientu: tam dynastie Mingů, tady nástup Husáka k moci/ nezastavil a mužové na nejvyšších místech se předvádějí lidu jako apoštolové na orloji, tu z té, tu z druhé strany a pořád se uklánějí a pořád se usmívají... Uctyhodné přemety absolvoval Husák: od nenávisti k Novotnému až po jeho přijetí do strany, od slavnostního prohlášení "s Dubčekem stojím nebo padnu, jeho politika je i mou politikou" až po Dubčekovo zatracení a vyloučení ze strany, od prohlášení /při návratu z Moskvy/, že v sovětském vedení sedí gangsteři až po usilovné nyní ší vepřávání se do řitních otvorů jmenovaných sovětských přátel. Mohli bychom pokračovat dál: o vládních usneseních ze srpna, na nichž je Štrougalův podpis, o tom, jak soudruh Kempný vyhlásil v Ostravě neutralitu, ale na to čtenáři vzpomenou sami, pět let není zase tak dlouhá doba. Za těch pět let se z některých přátel stali nepřátelé a z některých spolubojovníků nenávistní protivníci. Uzavírala se i rozpadala spojenectví a ti, kdo by měřili lid starým metrem, by se dnes nemuseli doměřit.

Použijme náhodného výročí k tomu, abychom se podívali, jak vypadá situace dnes, pět let po lednu 1968.

V ZAHRANIČÍ

Když v srpnu 1968 jednalo sovětské politbyro a československými stranickými, vládními a parlamentními zajatci, padla z naší strany trpká výčitka: "Víte, jaký úder znamená váš zásah pro mezinárodní dělnické hnutí?" Sověti odbyli námítku cynickým mávnutím rukou: "Byli jsme si vědomi toho, že to na dvacet - třicet let znamená zastavení vývoje k socialismu na západě. Ale ná se to stejně vyplatilo!" V Moskvě se však mylili v obojím: neznamenalo to ani zastavení vývoje k socialismu, ani se jim to nevyplatilo.

Až na nevýznamné komunistické strany, které sovětský zásah podporovaly od samého počátku a až na rakouskou KS, která změnila své stanovisko, a finskou KS, která své stanovisko změnila částečně, ostatní komunistické strany jež sdružují ve svých řadách dokonce většinu členů, okupaci dál odsuzují. SSSR už není neotřesitelným hegemonelem dělnického hnutí a obsazení Československa působí pořád ještě potíže i na diplomatickém poli. A pokud jde o vývoj k socialismu v Evropě? Mnoho stran tím, že se zbavilo poručíkování Moskvy, získalo větší podporu doma: v Itálii přichází na pořad dne sjednocení všech odborů; v Rakousku zvítězili sociální demokraté, v NSR získal Brandt konečně slušnou většinu, ve Španělsku dochází ke sjednocení levicevých sil a výkumné ústavy veřejného mínění ve Francii předpovídají vítězství sjednocené levice nad gaullisty - volby se budou konat ještě v tomto čtvrtletí. Socialismus je proti všem sovětským předpokladům na postupu; není to však socialismus, jaký by Moskva ráda viděla. Neboť tento postup západoevropské levice vytváří kromě Číny další významné centrum socialis-

titěného hnutí, které musí pozuzovat KSSS nutně jako konkurenci. A konkurencí taky bude.

Francie v tomto vývoji hraje klíčovou roli a na jejím vývoji se ukáže, zda tempo a vytvoření nového centra poroste, nebo se zpomalí - a když vývoj je již nezadržitelný. Ve svém tříhodinovém projevu na prosincovém sjezdu KSF Marchaise výslovně podtrhl, že francouzští komunisté chtějí být součástí francouzské levice a neusilují v ní o nějaké nadřazené postavení. Chtějí být jedním z oddílů sjednocené fronty se socialisty a levými radikálními stranami. Hnutí jednotné fronty si dalo název "jaro demokracie" a nijak nezakrývá, že byla inspirováno tzv. "pražským jarem". Okupace ČSSR, která překazila experiment pražského jara, leží ovšem jako těžké břímě na spolupráci komunistů s ostatní levicí a Marchaise proto výslovně odmítl tvrzení gaulistů, že by vítězství sjednocené levice skončilo ustavením komunistického režimu podle sovětského vzoru: "Maximálně pouze jediný model socialismu, který by se dal přenášet z jedné země do druhé. KSF není stranou zatáhlá pěstí - je stranou, která podává ruku všemu francouzskému lidu." Už v těchto slovech je dosti kacířství, aby to sovětské vedení mobilizovalo. Proto také Marchaise, který přijel s ostatními vůdci stran na oslavu 50. výročí KSSSR do Moskvy, se na vancce nevrátil domů, ale zůstal tam až do konce roku, neboť sovětské politbyro žádalo vyjasnění. 29. prosince došlo ke schůzce, jež byla zakončena publikovaným komuniké. Mluví se v něm o nové nadějnější situaci v Evropě, o možnosti vyvézt z ní oblast míru a o nutnosti využít všechny síly pro to, aby se tato možnost realizovala - jak se doslova uvádí - "se všemi stranami a demokratickými silami, zvláště pak se stranami socialistickými při zachování rovnosti práv a vzájemného respektování."

Formulace by nasvědčovala tomu, že Moskva ustoupila, a že jednotnou levicovou frontu schválila. Ale naše zkušenosti - třeba s tzv. bratislavskou deklarací po jednání v Čierné - ukazují, že nelze propadat optimismu. Vždyť už při květnových demonstracích roku 1968 v Paříži zachránila KSSS de Gaulle, když přikázala francouzské KS, aby se od revolučního hnutí odvrátila - ostatně jen jeden z mnoha příkladů "třídního" přístupu Moskvy k událostem ve světě. I nyní může nějaký vykladač přijít a říct, že sociálně demokratické strany nebo radikální socialisté nejsou vlastně žádní socialisté a celé pozhnání je v čadu. Obeshrětnost vzbuzuje i skutečnost, že po jednání s Marchaisem pozval Brežněv na neoficiální návštěvu /do Běloruska! / Pompidoua. A kdovi, co francouzský prezident a představitel velkokapitálu nabídne prvnímu tajemníkovi KSSS za výhodný obchod, když mu uklidní francouzské proletáře?

Ovšem jak už jsme řekli, ani případný neúspěch levice ve Francii není, že vývoj zastavit, jen zpomalit a SSSR má navíc manévrování ztíženo, protože jako mocnost má zájem na západní Evropě ovládané spíše levicovými než pravicovými silami - bojí se jako čert kříže zvláště německé pravice. Proto ty dalekosáhlé ústupky, i na účet NDR, ve smlouvě o Berlíně a ve smlouvě NDR - NSR. A tak Evropou k hrůze sovětských mocipánů dneš obchází strašidlo socialismu. Věc má i svou další stránku: EHS se rozvíjí jako prvořadá hospodářská velmoc, zá před níž udýchané deklarace Rady vzájemné hospodářské pomoci vypadají jen uboze a směšně. Spojená západní Evropa již letos v některých ekonomických ukazatelích předčí USA, o socialistické tabore nemluvě. Už tedy nepůjde o to, dohnat jen Ameriku, ale i Evropu. A prosperující Evropa, v níž by vládla levice, zatímco přírůstky národního důchodu v SSSR jsou stále nižší a už ani v procentech nepřevyšují. Spojené státy, a to není nic jiného než obraz krachu státního plánovaného hospodářství podle sovětského vzoru. Hrozí nebezpečí, že SSSR bude odsunut na třetí místo, zatímco mu na východních hranicích vyrůstá nový houževnatý soused - Čína.

A tak Brežněv, jakkoli to může vypadat překvapivě, výslovně schvaluje Kádárově jeho hospodářskou reformu, která je jako okapávána od předznaného Československa, jen s tím rozdílem, že už je v praxi dovedena dál. Podporuje Gierka, který nijak neprotestoval na sjezdu polských odborů, když tato dělnická organizace odmítla být převodovou pákou strany, a podporuje Honneckera, který při 23. výročí založení NDR jako první ze socialistických států přiznal existenci politických vězňů /u všech ostatních je to dosud tabu / a udělil jim rozsáhlou amnestii, která se týká dvou až tří tisíc osob. Bylo také zastaveno stíhání tří milionů Němců, kteří utekli z prvního německého státu dělníků a rolníků do západního Německa, a mohou nyní přijet na návštěvu do NDR, aniž by jim hrozilo zatčení.

Není daleko doba, kdy budou Sověti také provádět svou lednovou politiku, protože budou muset, jinak je vývoj smete jako velmoc - a co víc, budou k ní nutit i nás, kteří jsme ji odsoudili a zavrhnuli. Protože konfrontace by skončila špatně, vložil Brežněv celou svoji prestiž i politický osud do politiky mírového soužití /jak výslovně řekl Brandtovi/, ale v mírovém soužití bude svět porovnávat výsledky sovětského systému se systémy evropskými a s USA daleko kritičtěji. Jediná záchrana: rychlé reformy v celém socialistickém táboře. Tento stav vysvětluje do jisté míry i vývoj, který se začíná ukazovat i u nás doma.

V ČESKOSLOVENSKU

Nemá smysl dokazovat, že optimistická tvrzení o ekonomickém rozvoji v SSSR nejsou nic jiného než jen tvrzení. Každý má dost důkazů ve svém oboru o rozvoji mohou mluvit jen proto, že srovnávají s carekým Ruskem, s předválečnou dobou, nebo s dobou před únorem 1948 a to už je celé čtvrtstoletí. Celou tu dobu ani čestatní svět nestál a kdyby se začalo rovnávat se zeměmi, které začínaly na srovnatelném hospodářském stupni jako my, objevil by se, teprve československý obraz bídy. Předlednové metody vedou k předlednovým výsledkům a to zneklidňuje ty, kdo je zavedli. Ve vládním táboře dochází ke rozporům, které mají charakter podtrhů, tyčeni vzájemně nepřátelských táborů, dýk do zad atd.

Zjevně se tyto rozpory ukázaly na tzv. ideologickém zasedání ÚV v říjnu minulého roku, na ekonomickém jednání ÚV v prosinci, kde napětí pokračovalo, na předsednictvu strany, kde už čtvrt roku pokračují bouřlivé diskuse, i při jednání o nástupnictví na pol. prezidentu Svobodovi, jenž podle všeho uvolní 30. března své místo. /Je ovšem možností, že žádná z frakcí v předsednictvu strany nezíská výraznou převahu a že nemohoucí Ludvík Svoboda bude po nějakou dobu ještě ponechán na svém místě./

Je už známo, že na ideologickém plénu vystoupil Alois Indra /který ještě na 14. sjezdu jako předseda návrhové komise doporučoval, aby sjezd potvrdil platnost a trvalou závaznost tzv. Poučení a dal schválit prověrky a celým způsobem jejich provedení/ a oznámil, že se dohláchl, že při prověrkách došlo k nespravedlnostem - že byly zneužity k vyrovnávání osobních účtů a k obezpečení kvalifikovaných míst nekvalifikovanými kariéristy; a že by bylo třeba učinit nápravu. Že je třeba, aby se nad stranou opět klenulo modré nebe, že se lidé nezmění bát nových a nových bouřek. Husák se cítil zaskočen: laskavou tvář chtěl přece ukázat on a ne aby se mu do toho pleť někdo jiný. Ačkoli Husákově lidé /Válek, Bráňek, Čelotka atd./ mluvili ve stejném duchu jako Indra, v závěrečném slově Indru, i když ho nejmenoval, napadl.

Ze prý oportunisté nebudou stranu poučovat, co dělat, že strana nikdy nedala příkaz zbavit lidi zaměstnání, vyhodit je z práce atd. /na což členové ÚV zírali s otevřenou hubou/ a že odjakživa si vážila kvalifikovaných lidí.

A vyprávěl dojemné příběhy o šlechtici Alexeji Tolstém, který skvěle popsal bolševickou revoluci a byl miláčkem strany, a o ukrajinském zpěvákovi, který na války zpíval Němcům. Když ho v roce 1945 odsoudili k smrti, dal si Stalin zavolat soudce a přísedící. Rozkázal jim, aby mu zazpívali; tribunál koktal, že na to nemá hlas. Tehdy, jak řekl Husák, Stalin pravil: "Vidíte, zpívat neumíte a tam ten barytonista má tak krásný hlas a vy ho chcete dát zastřelit." A zpěvák byl zachráněn. Proč bychom my tedy pronásledovali akademiky, vědce, spisovatele nebo jiné umělce? A jak byl v ráži, dodal, že přece každý ví, že ve Svazu spisovatelů nejsou spisovatelé a ve Svazu novinářů novináři, abychom si nedělali iluze.

Téma bylo tak výbušné, že na předsednictvu strany, které se sešlo ještě během jednání pléna, byla usneseno nic z této diskuse nepublikovat a v novinách se tedy objevily jen bezzubé příspěvky. Ale Bišák byl a takovým obratem nespokojen a v Bratislavě, na ÚV KSS ke stejné věci, napadl úvahu o modrém nebi a byl pro tvrdý postup i dál. To Indra považoval za porušení usnesení a došlo ke vzrušené diskusi na předsednictvu. Tam se vytvořily tři skupiny: Husáková /byl by ochotný učinit nějakou nápravu a ústupky s tím, že co se dělo od dubna 1969, kdy se stal tajemníkem, dělo se správně/, Indraova /taky pro ústupky, ale s tím, že od dubna 69 se dělaly i chyby - což je nepochybně namířeno proti Husákově/ a Bišáková /vše je v pořádku, žádné ústupky, epiš tvrdost, k žádným přehmatům nedošlo/. Za každou skupinou stojí velmi pravděpodobně jiná skupina v Sovětském svazu, případně ve velení sovětských vojsk, jejímž jménem asi mluví Bišák.

Nejdalekosáhlejší aspirace, a ne zcela beznadějná /protože jde také o reprezentanta české strany, která se cítí Slováků utlačena, což nachází u Rusů pochopení/ má Indra. Po návštěvě parlamentní delegace v Japonsku, která působila jako šok, protože s tempem rozvoje této země se žádný socialistický stát nemůže ani měřit, hovořil znovu na ekonomickém plénu o svých zkušenostech /zaměstnávají kvalifikované síly, i když jsou to komunisté nebo socialisté/ a zdůrazňoval, že nelze dál trpět takové plýtvání mozky, jako se to děje v Československu. A mimochodem řekl, že o svých dojmech informoval i sovětské soudruhy při zpáteční cestě v Moskvě a že své názory s nimi konzultoval. Bilák a Hoffmann se polekali a amběžali ihned na sovětské velvyslanectví ověřit si, zda Indra mluvil pravdu. Ale soudruh Červoněnsko je nepřijal, jež už jednou odešel z Prahy pryč /na závěr výstavy o SSSR ho vítal v neděli 7. I. už jen náměstek Brůžka Svagera/ a přijal je Frasclov. Řekl, že není informován, zda Indra svůj projev v Moskvě konzultoval, že je to naše "dělo", ale že myslí, že soudruh Indra mluvil dobře, charašo. To může znamenat mnoho, v jisté variantě i to, že by se Husák mohl stát jen prezidentem, aby konečně Slováci měli také hlavu státu.

Indra také dal vzkázat několika charakterním politikům z doby ledna, že by s nimi docela rád zasedl za jeden stůl. To nemusí být nic jiného, než potřebné vytváření sympatií, které potřebuje pro své plány a nemá cenu to přecenovat, stejně jako sondáže, které u některých lidí, odstavených dnes z politiky, provádějí neoficiálně sovětské emisari. Mluvílo se při tom o případné reakci na odchod sovětských vojsk, o ohlasu, který by vyvolal případný nový přemet Husákův, o tom, jak si ten či onen představuje další spolupráci v rámci socialistického tábora a jak si myslí, že by se mělo v praxi uskutečňovat mírové soužití, sondovaly se názory o řadě osobností od Černíka a Císaře až po Pelikána. Ani to nemusí znamenat nic víc, než normální shromažďování materiálu o situaci v Československu, která přes všechny chvály o konsolidaci asi příliš nadšení nevzbuzuje. Ale cosi je v pohybu. A cosi v nynější československé politice není už Sovětskému svazu výrazně po chuti.

V prosinci se konala na ministerstvu zahraničí tisková konference, na níž Götz, hlavní vyjednávač ČSSR a s Brandtovou vládou, prudce odsoudil jašot našeho tisku nad Brandtovým vítězstvím; řekl, že by bylo lepší, kdyby zvítězila CDU, protože by si lidé aspoň nedělali iluze a řekl, že to jen posiluje tradiční sociálně demokratické tendence ve střední Evropě a jejich ožívování a vůbec celé ty sociálněfašistické krámy. Skončil tím, že i když soudruh ~~Kamruš~~ Štrougal blahopřál Brandtovi k vítězství a i kdy soudruh Husák už v projevu výslovně nezdůraznil neplatnost mnichovské dohody od samého počátku, on, Götz, nic jiného nepodepíše. Za několik dní se objevil na našem ministerstvu zahraničí pracovník sovětského ZAMINI a veřejně, mezi několika lidmi a před svědky řekl, že SSSR je nespokojen s průtahy, které ČSSR činí se salouvcí s NSR, že je tupest trvat tvrdošíjně na strohé formuli o nulité mnichovské dohody, že po tolika letech to už přece nikoho nezajímá, že SSSR dokázal ustoupit a neubralo mu to na prestiži, proč tedy nemůžeme ustoupit i my? A neustoupíme-li, pak že na to někdo doplatí; on si myslí, že Bilák. Přece musíme vědět, že Američané si před jednáním o odzbrojení uklízejí stůl a snaží se všechny sporné otázky odstranit, než zasednou k jednání, zatímco ČSSR vývoj brzdí a Sovětskému svazu stěhuje manévrování. Zdá se tedy, že Bilák si nastojí moc pevně a že jedna změna může vyvolat další. Zatím se zdá, že by změny měly být pozitivní. Situace v lednu 1973 je tak vyhrcoena, jako byla situace před lednem 1968. Nadá se ovšem čekat, že dnes by naráz došlo k tak výrazné změně, jako před pěti lety. Ale i malá změna k lepšímu dokáže vyvolat větší změny k lepšímu. Fikantní je, že to bude tentokrát asi SSSR, co vyvolá hněv dogmatiků...

RUMUNSKO SE ZABEZPEČUJE

Rumunské národní shromáždění přijalo koncem minulého roku zákon /podobně jako před časem Jugoslávie/, v němž je stanovena všeobecná branná povinnost mužů i žen v době ohrožení. Zákon stanoví, že rumunská vláda nesmí udělat žádný krok proti suverenitě Rumunska /povzvat třeba do země cizí vojska/ a kdyby takový krok udělala, branné síly mají povinnost neuplechnout a bojovat. Rumunskými brannými silami smějí disponovat pouze ústavně schválené rumunské národní orgány a nikdo jiný.